

POSTANOWIENIE Z DNIA 21 LIPCA 2000 R.

(WZ 27/2000)

Właściwość miejscową sądu wojskowego w sprawie oskarżonego, który został zwolniony z czynnej służby wojskowej przed wszczęciem przeciwko niemu postępowania karnego, określa się na podstawie przepisów Działu II kodeksu postępowania karnego (art. 31 – 32), gdyż ani przepisy Działu XV tego kodeksu, określającego postępowanie karne w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, ani art. 12 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego nie stanowią w tym przedmiocie inaczej.

Przewodniczący : Prezes SN gen. dyw. J. Godyń

Sędziowie SN : płk B. Rychlicki (sprawozdawca), płk J. Steckiewicz

Prokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej : płk M. Zawadzki

Sąd Najwyższy w sprawie Edmunda B. i Edmunda Cz., oskarżonych o popełnienie przestępstwa określonego w art. 157 § 3 i innych k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 a i 2 b ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytucie Pamięci Narodowej (Dz. U. Nr 21, poz. 98 ze zm.), po rozpoznaniu zażalenia prokuratora i oskarżonego Edmunda B., na postanowienie Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 14 czerwca 2000 r. w przedmiocie właściwości

1. u c h y l i ł zaskarżone postanowienie;
2. sprawę oskarżonych p r z e k a z a ł z właściwości Wojskowego Sądu Okręgowego w P. do rozpoznania przez Wojskowy Sąd Okręgowy w W.

Z u z a s a d n i e n i a :

Prokurator Ośrodka Zamiejscowego Wojskowej Prokuratury Okręgowej w P. z siedzibą w W. w dniu 3 kwietnia 2000 r. na podstawie art. 654 § 1 pkt 2 w zw. z art. 25 § 1 pkt 2 oraz 651 § 1 k.p.k. w zw. z art. 12 pkt 2 ustawy z dnia

6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 556) skierował do Wojskowego Sądu Okręgowego w P. akt oskarżenia przeciwko Edmundowi B. i Edmundowi Cz., oskarżając :

1. Edmunda B. o popełnienie przestępstwa określonego w art. 165 § 2 w zb. z art. 249 w zb. z art. 58 k.k. z 1969 r. i w zw. z art. 2 a i 2 b ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytucie Pamięci Narodowej (Dz. U. Nr 21, poz. 98 ze zm.),

2. Edmunda Cz. o popełnienie przestępstw określonych w art. 165 § 2 w zb. z art. 249 w zb. z art. 158 § 1 w zb. z art. 159, 265 i 188 § 1 w zb. z art. 58 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 a i 2 b cyt. wyżej ustawy oraz w art. 157 § 3 w zw. z art. 155 § 1 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 a i 2 b cyt. wyżej ustawy.

Wojskowy Sąd Okręgowy w P. postanowieniem z dnia 4 czerwca 2000 r., na podstawie art. 35 § 1 k.p.k., stwierdził swą niewłaściwość i przekazał niniejszą sprawę Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w W. jako sądowi miejscowo właściwemu (arg. z art. 651 § 1 i 2 k.p.k.). W szczególności WSO w P. wskazał na następujące okoliczności uzasadniające powyższe stanowisko procesowe. W czasie popełnienia zarzucanych przestępstw Edmund B. był porucznikiem, a od dnia 22 lipca 1949 r. kapitanem. Edmund Cz. w tymże okresie był kapitanem, a od dnia 6 lipca 1950 r. majorem. Śledztwo in rem zostało wszczęte w dniu 7 maja 1991 r. przez Prokuraturę Wojewódzką w W., zaś w dniu 22 czerwca 1992 r. zostało przejęte przez Prokuraturę Wojskową. Postępowanie in personam przeciwko Edmundowi B. zostało wszczęte 16 października 1991 r., przeciwko Edmundowi Cz. 7 maja 1993 r. W chwili wszczęcia postępowania obaj oskarżeni byli żołnierzami rezerwy, albowiem oskarżony B., pełniąc na ostatnim miejscu służbowym obowiązki Szefa WSW został zwolniony z czynnej służby wojskowej z dniem 7 sierpnia 1990 r., zaś Edmund Cz. pełniąc obowiązki st. pomocnika Szefa Oddziału WSW w Szefostwie WSW w W. został zwolniony z tej służby z dniem 21 sierpnia 1957 r. Wojskowy Sąd Okręgowy w P., posiłkując się regulacjami zawartymi

w art. 651 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 12 cyt. wyżej ustawy, wyraził pogląd, że „ należy w drodze wykładni celowościowej przyjąć, iż w sytuacji, gdy zwolnienie żołnierza z czynnej służby wojskowej nastąpiło przed wszczęciem przeciwko niemu postępowania karnego, to w przypadku wniesienia aktu oskarżenia przeciwko tej osobie – do rozpoznania sprawy przeciwko niej właściwy miejscowo jest sąd wojskowy, któremu sprawa podlegałaby, gdyby owo zwolnienie nastąpiło po wszczęciu postępowania karnego przeciwko temu żołnierzowi ”. Zdaniem WSO analogiczny pogląd został zawarty w postanowieniu SN z dnia 31 sierpnia 1994 r., OSNKW 1995 r., z. 1 – 2, poz. 10. Na koniec podkreślając, że ostatnim miejscem pełnienia służby przez oskarżonych była W. stwierdził, że właściwym miejscowo do rozpoznania niniejszej sprawy jest Wojskowy Sąd Okręgowy w W.

Na to postanowienie zażalenia wnieśli : prokurator i oskarżony Edmund B. Prokurator na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. zarzucił obrazę przepisów postępowania (art. 651 § 1 i 2) polegającą na przyjęciu niewłaściwej wykładni tych norm prawnych, co w konsekwencji miało wpływ na treść zaskarżonego postanowienia i wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia. Zdaniem żalącego, stanowisko procesowe zajęte przez Wojskowy Sąd Okręgowy w P. nie znajduje oparcia w obowiązującej procedurze karnej. Wskazując na wyjątkowy charakter przepisu – art. 651 § 1 i 2 k.p.k. – na tle regulacji wyrażonej w art. 31 § 1 k.p.k., autor zażalenia zaakcentował, iż art. 651 § 1 i 2 k.p.k. może być stosowany wyłącznie do żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową w chwili wszczęcia przeciwko nim postępowania karnego in personam. W tej sytuacji sądem właściwym miejscowo w ujęciu art. 31 § 1 k.p.k. do rozpoznania niniejszej sprawy jest Wojskowy Sąd Okręgowy w P., a nie Wojskowy Sąd Okręgowy w W.

Z kolei osk. Edmund B. w swoim zażaleniu podniósł fakt, „ iż miejscem popełnienia rzekomego przestępstwa był W. ” W związku z tym niniejsza sprawa winna być rozpoznawana przez Wojskowy Sąd Okręgowy w P. (...)

Sąd Najwyższy po wysłuchaniu na posiedzeniu prokuratora Naczelnej Prokuratury Wojskowej, który popierał zażalenia prokuratora rozważył, co następuje :

I. Zażalenia te są zasadne.

W pierwszej kolejności zauważenia wymaga fakt, iż pogląd wyrażony w zaskarżonym postanowieniu nie został sformułowany w tonie kategorycznym. Z jego uzasadnienia wynika pewna wątpliwość Wojskowego Sądu Okręgowego w P. w zastosowaniu art. 651 § 1 i 2 k.p.k. w niniejszej sprawie. Przechodząc do meritum stwierdzić należy, że poza sporem są okoliczności związane z właściwościami podmiotowymi obu oskarżonych, miejsc pełnienia przez nich służby wojskowej, jak i określenia chwil wszczęcia postępowania in rem i in personam. Poza sporem jest również też kwestia właściwości wojskowego sądu okręgowego do rozpoznania niniejszej sprawy (arg. z art. 12 pkt 1 lit. a i pkt 2 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego w zw. z art. 654 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k.). Powyższe stanowi punkt wyjścia do następnych rozważań w kwestii będącej przedmiotem sporu. Wojskowy Sąd Okręgowy w P. oceniając charakter przepisu art. 651 § 1 i 2 k.p.k. posłużył się wykładnią celowościową. Nadto swoją argumentację wzmocnił poglądem wyrażonym w powołanym wyżej orzeczeniu z dnia 31 sierpnia 1994 r. Dla jasności sprawy należy go zacytować w całości. Brzmi on następująco : „ W razie zwolnienia żołnierza zajmującego stanowisko dowódcy pułku lub wyższe z czynnej służby wojskowej przed wszczęciem przeciwko niemu postępowania karnego (art. 570 § 2 k.p.k.) w sprawie o przestępstwo, które mimo tego zwolnienia nie przestaje podlegać orzecznictwu sądów wojskowych (art. 564 § 2 zd. 2 k.p.k.) wyłącznie właściwy do rozpoznania sprawy pozostaje też wojskowy sąd okręgowy lub sąd równorzędny (art. 575 § 2 pkt 1 k.p.k.). ” Sąd Najwyższy zauważa, iż teza ta została sformułowana na tle innej sytuacji faktycznoprawnej. Stąd nie może przemawiać za trafnością stanowiska zajętego przez Wojskowy Sąd Okręgowy w P.

Rozważając dalej, należało postawić pytanie : czy przepis art.651 § 2 k.p.k. ma zastosowanie do osoby, która została zwolniona z czynnej służby wojskowej przed wszczęciem przeciwko niej postępowania karnego. Dokonując wykładni tej normy – rzecz jasna – pierwszeństwo należało dać wykładni językowej. Potencjalne odstępstwo na rzecz innych metod wykładni stanowi wyjątek, który miałby tylko wtedy uzasadnienie, gdyby metoda ta prowadziła do rozumowania ad absurdum. W analizowanym tu przypadku brak jest podstaw do takiego stwierdzenia. Z przepisu tego wynika bowiem, że chodzi o taką sytuację, gdy oskarżony w chwili wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego pełnił służbę wojskową w danej jednostce wojskowej. Przyjęcie, że sytuacja ta jest równoznaczna z sytuacją oskarżonego, który w chwili wszczęcia tego postępowania nie pełnił już służby wojskowej, stanowiłoby niczym nieuzasadnione uznanie za tożsame dwóch różnych sytuacji procesowych, mimo że ustawodawca takiej woli nie wyraził ani wprost, ani w sposób dorozumiany. Skoro tak, to trzeba wyraźnie stwierdzić, że art. 651 § 2 k.p.k. nie znajduje zastosowania w niniejszej sprawie (...)

Zasady właściwości sądu jako normy gwarancyjne zostały przez ustawodawcę konkretnie oznaczone. Oczywiście mogą zdarzyć się w tej materii sytuacje wątpliwe, np. co do konkurencji przepisu art. 651 § 2 i art. 31 czy też art. 32 – 33 k.p.k. W takich przypadkach pierwszeństwo należy dać zasadom sypizowanym w Dziale II k.p.k. Te „zawierowania” związane z właściwością sygnalizował już SN w postanowieniu z dnia 16 marca 1981 r., Cs 10/81, wskazując na możliwość skorzystania w tej sytuacji z przepisu art. 21 k.p.k. z 1969 r. (OSNKW 1981 r., z. 4 – 5, poz. 28). W niniejszej sprawie wątpliwości te nie zaistniały, bowiem przepis art. 646 k.p.k. wprost (podkr. SN) nakazuje stosowanie przepisów działów poprzednich, chyba że przepisy Działu XV stanowią inaczej. W omawianej sprawie – jak już nadmieniono – brak jest takich przepisów. Pozwala to na wyrażenie poglądu : właściwość miejscową sądu wojskowego w sprawie oskarżonego, który został zwolniony z czynnej służby

wojskowej w sytuacji, gdy zwolnienie to nastąpiło przed wszczęciem postępowania karnego przeciwko niemu określa się na podstawie przepisów Działu II kodeksu postępowania karnego (art. 31 – 32), gdyż ani przepisy Działu XV tego kodeksu, określającego postępowanie karne w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, ani art. 12 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego nie stanowią w tym przedmiocie inaczej. Zatem sądem właściwym na podstawie art. 31 § 1 k.p.k. jest Wojskowy Sąd Okręgowy w P. W związku z tym zaszła konieczność uchylenia zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k., bowiem zapadło ono z obrazą przepisów postępowania, mającą wpływ na jego treść.

II. Sąd Najwyższy – Izba Wojskowa, mając jednak na względzie potrzebę usprawnienia postępowania sądowego, a co za tym idzie jego społeczne koszty, w trybie art. 36 w zw. z art. 9 § 1 k.p.k. postanowił przekazać sprawę oskarżonych z właściwości Wojskowego Sądu Okręgowego w P. do rozpoznania przez Wojskowy Sąd Okręgowy w W. W sprawie zgromadzono duży materiał dowodowy (34 tomy akt). Do bezpośredniego przesłuchania prokurator zawnioskował 96 świadków. Wśród nich 28 zamieszkuje w Wx., zaś 26 w W., bądź w jej pobliżu. Pozostali przebywają w różnych miastach kraju. Nadto oskarżony Edmund Cz. na stałe mieszka w W. Z uwagi na schorzenie wymaga stałej opieki lekarskiej. Wszystkie te okoliczności razem wzięte uzasadniają celowość tegoż rozstrzygnięcia. (...)